

Brüssel, 22. november 2018
(OR. en)

12956/18

Institutsioonidevaheline
dokument:
2008/0140(CNS)

SOC 600
ANTIDISCRIM 23
MI 695
JAI 981
FREMP 165

MÄRKUS

Saatja:	Nõukogu peasekretariaat
Saaja:	Delegatsioonid
Eelmise dok nr:	12955/18
Komisjoni dok nr:	11531/08 - COM(2008) 426 final
Teema:	Ettepanek: nõukogu direktiiv, mis käsitleb võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamist sõltumata isikute usutunnistusest või veendumustest, puudest, vanusest või seksuaalsest sättumusest

Delegatsioonidele edastatakse lisas direktiivi konsolideeritud tekst, milles kajastub selle menetlemise praegune seis. Käesolev dokument esitatakse töö hõlbustamiseks ning see ei piira arutelude käigus esitatavaid delegatsioonide seisukohti.

Juhime tähelepanu sellele, et lisas esitatud tekst on sama mis dokumendis 12955/18, kuid eemaldatud on delegatsioonide seisukohti väljendavad joonealused märkused.

Ettepanek:

NÕUKOGU DIREKTIIV,

mis käsitleb isikute võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamist sõltumata usutunnistusest või veendumustest, puudest, vanusest või seksuaalsest sättumusest

EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut ja eriti selle artikli 19 lõiget 1,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni ettepanekut,¹

võttes arvesse Euroopa Parlamendi nõusolekut²

ning arvestades järgmist:

- (1) Vastavalt Euroopa Liidu lepingu (ELi leping) artiklile 2 rajaneb Euroopa Liit sellistel väärtustel nagu inimväärikuse austamine, vabadus, demokraatia, võrdsus, õigusriik ja inimõiguste, kaasa arvatud vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste austamine, mis on kõigi liikmesriikide ühised väärtused. Vastavalt ELi lepingu artiklile 6 tunnistab liit Euroopa Liidu põhiõiguste hartas sätestatud õigusi, vabadusi ja põhimõtteid. Sama artikli kohaselt on Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga tagatud ja liikmesriikide ühistest põhiseaduslikest tavadest tulenevad põhiõigused liidu õiguse üldpõhimõtted.

¹ ELT C ..., ..., lk

² ELT C ..., ..., lk

- (2) Kõigi isikute võrdsus seaduse ees ja kaitse diskrimineerimise eest on inimõigus, mida tunnistatakse inimõiguste ülddeklaratsioonis, ÜRO konventsioonis naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta, rahvusvahelises konventsioonis rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta, ÜRO paktides kodaniku- ja poliitiliste õiguste ning majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste kohta, ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonis, Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis ning Euroopa sotsiaalharta, millele [kõik] liikmesriigid on alla kirjutanud. Käesolevas direktiivis ja eelkõige selle juurdepääsetavust ja mõistlikke abinõusid käsitlevates sätetes austatakse ÜRO ülemaailmses kultuuri- ja looduspärandi kaitse konventsioonis tunnistatud aluspõhimõtteid.
- (2a) EL on ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni osaline alates 23. detsembrist 2010. Kõnealuse konventsiooni sätted on ELi toimimise lepingu artikli 216 lõike 2 kohaselt Euroopa Liidu õiguskorra lahutamatu osa ja seetõttu peaks liidu õigusakte tõlgendama kooskõlas selle konventsiooniga. Eelkõige selgitatakse konventsiooni artiklis 2 esitatud diskrimineerimise määratluses, mida tähendab mõistlike abinõude võtmata jätmine. Oma teatises „Euroopa puuetega inimeste strateegia 2010–2020: Uued sammud tõketeta Euroopa suunas“³ kutsus komisjon üles kooskõlastama tegevust ÜRO konventsiooni tõhusa rakendamise tagamiseks kogu ELis ning sätestas ligipääsetavuse ühena kaheksast tegevusvaldkonnast.
- (3) Käesolevas direktiivis austatakse põhiõigusi ja järgitakse iseäranis Euroopa Liidu põhiõiguste hartas tunnistatud aluspõhimõtteid. Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 10 tunnistatakse õigust mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadusele; artiklis 21 keelatakse diskrimineerimine, sealhulgas usutunnistuse või veendumuste, puude, vanuse või seksuaalse sättumuse tõttu; ning artiklis 26 tunnistatakse puudega inimeste õigust saada kasu meetmetest, mille eesmärk on tagada nende iseseisvus.

³ COM(2010) 636.

- (4) Puudega inimeste Euroopa aasta 2003, Euroopa aasta „Võrdsed võimalused kõigile“ (2007), kultuuridevahelise dialoogi Euroopa aasta 2008 ning aktiivsena vananemise ja põlvkondadevahelise solidaarsuse Euroopa aasta 2012 on toonud esile diskrimineerimise jätkumist, aga ka mitmekülsuse eeliseid.
- (5) 14. detsembril 2007 Brüsselis kokku tulnud Euroopa Ülemkogu kutsus liikmesriike üles tugevdama jõupingutusi, et hoida tööturul ja väljaspool seda ära diskrimineerimine ning võidelda selle vastu⁴.
- (5a) Nõukogu kinnitas 21. veebruaril 2011 taas oma kindlat pühendumust edendada ja kaitsta usu- ja veendumusvabadust ilma diskrimineerimiseta;⁵ nõukogu ja liikmesriikide valitsuste esindajad kutsusid 17. juunil 2011 liikmesriike ja Euroopa Komisjoni üles jätkama puudega inimeste diskrimineerimise vastu võitlemist ning vaatama läbi olemasoleva õigusliku raamistiku⁶ ning nõukogu palus 16. juunil 2016 Euroopa Komisjonil rakendada meetmed, mis on välja toodud komisjoni loetelus LGBTI-inimeste võrdõiguslikkuse edendamise tegevuste kohta⁷.
- (6) Euroopa Parlament on kutsunud oma 20. mai 2008. aasta resolutsioonis edusammude kohta võrdsete võimaluste ja mittediskrimineerimise valdkonnas ELis (direktiivide 2000/43/EÜ ja 2000/78/EÜ ülevõtmise)⁸ ja 8. septembri 2015. aasta resolutsioonis põhiõiguste olukorra kohta Euroopa Liidus (2013–2014) (2014/2254(INI))⁹ üles laiendama diskrimineerimise vastu pakutavat kaitset Euroopa Liidu õigusaktides.

⁴ Brüsselis 14. detsembril 2007 kokku tulnud Euroopa Ülemkogu eesistujariigi järeldused, punkt 50.

⁵ Nõukogu 21. veebruari 2011. aasta järeldused usust või veendumustest tingitud sallimatuse, diskrimineerimise ja vägivalla kohta (dok 6485/17).

⁶ Nõukogu 17. juuni 2011. aasta järeldused „Puudega inimesi käsitleva Euroopa strateegia 2010–2020 rakendamise toetamine“ (dok 11843/11).

⁷ Nõukogu 16. juuni 2016. aasta järeldused „Vastus komisjoni loetelule LGBTI-inimeste võrdõiguslikkuse edendamise tegevustest“, punkt 8 (dok 9948/16).

⁸ ELT C 279E, 19.11.2009, lk 23.

⁹ ELT C 316, 22.9.2017, lk 2.

- (7) Euroopa Komisjon on oma teatises „Uus sotsiaalmeetmete kava: võimalused, juurdepääs ja solidaarsus 21. sajandi Euroopas“¹⁰ kinnitanud, et ühiskonnas, kus kõiki üksikisikuid peetakse võrdväärseks, ei tohiks mingisugused kunstlikud tõkked ega diskrimineerimine takistada inimestel neid võimalusi kasutada. Diskrimineerimine usutunnistuse või veendumuste, puude, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel võib mõjuda kahjulikult aluslepingutes sätestatud liidu eesmärkide saavutamisele, eelkõige seoses tööhõive ja sotsiaalkaitse kõrge taseme saavutamise, elatustaseme ja elukvaliteedi parandamisega, majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse ning solidaarsusega. See võib mõjuda kahjulikult ka eesmärgile kõrvaldada takistused isikute, kaupade ja teenuste vabalt liikumiselt liikmesriikide vahel. Euroopa Komisjon on samuti rõhutanud oma kohustust võidelda diskrimineerimise vastu ja edendada võrdseid võimalusi ning on seda kohustust uuendanud oma teatises „Mittediskrimineerimine ja võrdsed võimalused: uuendatud strateegia“¹¹ ja oma soovituses „Euroopa sotsiaalõiguste samba loomine“¹².

¹⁰ COM (2008) 412.

¹¹ COM (2008) 420.

¹² C(2017) 2600.

- (8) Kehtiv Euroopa Liidu õigus hõlmab kolme õigusakti, mis põhinevad Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklil 13, mis on asendatud ELi toimimise lepingu artikliga 19. Need on direktiiv 2000/43/EÜ,¹³ direktiiv 2000/78/EÜ¹⁴ ja direktiiv 2004/113/EÜ,¹⁵ mille eesmärk on ära hoida diskrimineerimist soo, rassilise või etnilise päritolu, usutunnistuse või veendumuste, puude, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel ja sellega võidelda. Nimetatud õigusaktid on näidanud õigusaktide tähtsust diskrimineerimise vastases võitluses. Eelkõige direktiiviga 2000/78/EÜ kehtestatakse üldraamistik võrdseks kohtlemiseks tööhõives ja kutsetegevuses, olenemata usutunnistusest või veendumustest, puudest, vanusest või seksuaalsest sättumusest. Muudes valdkondades peale tööhõive on nendel alustel toimuva diskrimineerimise vastu pakutava kaitse ulatus ja iseloom liikmesriikides siiski erinev. Direktiiviga 2000/43/EÜ kaitstakse isikuid rassilise või etnilise päritolu alusel toimuva diskrimineerimise vastu seoses juurdepääsuga kaupadele ja teenustele ning nende pakkumisega, sotsiaalkaitse ja haridusega ning direktiiviga 2004/113/EÜ antakse kaitse soolise diskrimineerimise vastu seoses juurdepääsuga kaupadele ja teenustele ja nende pakkumisega, kusjuures erandiks on meediasisu ja reklaam ning haridus.
- (9) Seepärast on käesoleva direktiivi eesmärk seoses sellega hõlmatud diskrimineerimise alustega diskrimineerimise vastu pakutava kaitse ulatust ja iseloomu tööhõive valdkonnast väljapoole jäävatesse konkreetsetesse valdkondadesse, nagu on sätestatud käesoleva direktiivi artiklis 3. Seega tuleks liidu õigusaktidega keelata diskrimineerimine usutunnistuse või veendumuste, puude, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel mitmes valdkonnas väljaspool tööturгу, sealhulgas seoses juurdepääsuga sotsiaalkaitsele ja haridusele ning kaupadele ja teenustele (sealhulgas eluase) ning seoses kaupade ja teenuste pakkumisega. Teenustena tuleks käsitada teenuseid ELi toimimise lepingu artikli 57 tähenduses.

¹³ Nõukogu 29. juuni 2000. aasta direktiiv 2000/43/EÜ, millega rakendatakse võrdse kohtlemise põhimõtte sõltumata isikute rassilisest või etnilisest päritolust (EÜT L 180, 19.7.2000, lk 22).

¹⁴ Nõukogu 27. novembri 2000. aasta direktiiv 2000/78/EÜ, millega kehtestatakse üldine raamistik võrdseks kohtlemiseks töö saamisel ja kutsealale pääsemisel (EÜT L 303, 2.12.2000, lk 16).

¹⁵ Nõukogu 13. detsembri 2004. aasta direktiiv 2004/113/EÜ meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamise kohta seoses kaupade ja teenuste kättesaadavuse ja pakkumisega (ELT L 373, 21.12.2004, lk 37).

- (10) Direktiivis 2000/78/EÜ keelatakse diskrimineerimine juurdepääsul kutseõppele; selline õiguskaitse tuleb muuta täielikuks, laiendades diskrimineerimise keeldu haridusele, mida ei peeta kutseõppeks.
- (11)
- (12) Diskrimineerimiseks loetakse otsest diskrimineerimist, kaudset diskrimineerimist, ahistamist, korraldust diskrimineerida ja mõistlike abinõude võtmata jätmist seoses puudega inimestega. Diskrimineerimiseks loetakse ka diskrimineerimist mitmel alusel ning diskrimineerimist, mis põhineb isiku usutunnistusest või veendumustest, puudest, vanusest või seksuaalsest sättumusest lähtuvatel eelarvamustel. Diskrimineerimine eelarvamuste alusel leiab aset siis, kui isikut koheldakse halvemini või teda ahistatakse usutunnistuse või veendumuste, puude, vanuse või seksuaalse sättumuse tõttu, mis isikul arvatakse olevat. Kas need eelarvamused vastavad tõele või mitte, ei puutu asjasse.
- (12a) Diskrimineerimiseks loetakse ka isiku diskrimineerimist seetõttu, et ta on seotud diskrimineerimise alustele vastava isikuga, nagu kinnitas Euroopa Kohus kohtuasjades C-303/06¹⁶ ja C-83/14¹⁷. Selline diskrimineerimine leiab aset muu hulgas siis, kui isikut koheldakse halvemini või teda ahistatakse, sest ta on seotud või paistab olevat seotud teatava usutunnistuse või teatavate veendumuste, teatava puude, vanuse või seksuaalse sättumusega isikutega või organisatsioonidega, mis on pühendunud nimetatud isikute õiguste edendamisele. Seetõttu on asjakohane sätestada käesolevas direktiivis selgesõnaliselt kaitse sellise diskrimineerimise vastu.
- (12ab) Mitmekordse diskrimineerimisena mõistetakse mis tahes vormis diskrimineerimist, mis esineb kahe või enama järgmise diskrimineerimisaluse mis tahes kombinatsioonis, sealhulgas kui eraldi võetuna ei põhjustaks olukord asjaomase isiku diskrimineerimist: usutunnistus või veendumus, puue, vanus ja seksuaalne sättumus. Mitmekordset diskrimineerimist tuleks tunnistada, et kajastada diskrimineerimisjuhtumite mitmekesisust ning parandada mitmekordse diskrimineerimise ohvrite kaitsmist.

¹⁶ 17. juuli 2008. aasta otsus kohtuasjas C-303/06: Coleman vs. Attridge.

¹⁷ 16. juuli 2015. aasta otsus kohtuasjas C-83/14: CHEZ Razpredelenie (Nikolova).

(12b) Ahistamine on vastuolus võrdse kohtlemise põhimõttega, sest ahistamise ohvritel puudub teistega võrdsel alusel juurdepääs sotsiaalkaitsele, haridusele ning kaupadele ja teenustele. Ahistamine võib esineda erineval moel, muu hulgas soovimatu sõnalise, füüsilise või muu mittesõnalise käitumise kaudu. Sellist käitumist võib pidada ahistamiseks käesoleva direktiivi tähenduses, kui selline ahistamine on kas korduv või muul viisil olemuselt nii tõsine, et see alandab isiku väärikust ja loob ähvardava, vaenuliku, halvustava, alandava või solvava õhkkonna.

(13) Rakendades võrdse kohtlemise põhimõtet, mis ei sõltu usutunnistusest või veendumustest, puudest, vanusest või seksuaalsest sättumusest, peaks liit vastavalt ELi toimimise lepingu artiklile 8 seadma eesmärgiks ebavõrdsuse kaotamise ning edendama meeste ja naiste võrdõiguslikkust, eelkõige seetõttu, et naised kannatavad tihti mitmekordse diskrimineerimise all.

Käesoleva direktiivi järgimiseks vajalike õigus- ja haldusnormide ettevalmistamisel või läbivaatamisel peaksid liikmesriigid arvestama sellega, et meeste ja naistele avaldub mõju on erinev.

(14) Otsest või kaudset diskrimineerimist eeldada lubavate faktide hindamine peaks jääma vastavalt siseriiklikele õigusnormidele või tavadele liikmesriikide kohtute või muude pädevate asutuste ülesandeks. Nendes normides võib eelkõige ette näha, et kaudset diskrimineerimist tuvastatakse mis tahes vahenditega, kaasa arvatud statistiline ja/või teaduslik tõendusmaterjal.

(14a) Vanusega seotud erinevusi kohtlemises võib lubada teatavatel asjaoludel – kui erinevused on objektiivselt põhjendatavad õigustatud eesmärgiga ja eesmärgi saavutamise vahendid on asjakohased ja vajalikud. Sellega seoses peaks teatavasse vanuserühma kuuluvate isikute majandusliku, kultuurilise või sotsiaalse integratsiooni edendamine olema õigustatud eesmärk. Vahendid selle eesmärgi saavutamiseks, näiteks soodsamate juurdepääsutingimuste andmine teatavasse vanuserühma kuuluvatele isikutele, peaksid olema asjakohased ja vajalikud. Seetõttu peetakse vanusega seotud meetmeid, millega antakse teatavas vanuses isikutele soodsamad juurdepääsutingimused kui teistele isikutele, nagu näiteks tasuta või madalama hinnaga juurdepääs avalikule transporditeenusele, muuseumidele või spordirajatistele, kokkusobivaks mittediskrimineerimise põhimõttega ega kujuta endast seepärast diskrimineerimist.

- (15) Kindlustus-, pangandus- ja teiste finantsteenuste pakkumisel kasutatakse vanusega seonduvaid riskitegureid, et hinnata individuaalset riski ning määrata kindlaks maksete suurus ja hüvitised. Teatavate finantsteenuste puhul ei ole eri vanuses isikud riski hindamisel võrreldavas olukorras. Vanusel põhinevaid proportsionaalseid kohtlemise erinevusi ei peeta seega diskrimineerimiseks, kui vastava teenusega seotud riski hindamisel on isiku vanus määravaks teguriks ning see hindamine põhineb aktuaarsetel põhimõtetel ning asjakohastel ja usaldusväärsetel statistilistel andmetel. Vanusepiirangud ja vanuserühmad finantsteenuste osutamisel võivad olla vanusel põhinevad proportsionaalsed kohtlemise erinevused, kui need on kehtestatud mõistlikul viisil.
- (15a) Kindlustus-, pangandus- ja teiste finantsteenuste pakkumisel kasutatakse puudega ja eriti puude aluseks oleva tervisliku seisundiga seonduvaid riskitegureid, et hinnata individuaalset riski ning määrata kindlaks maksete suurus ja hüvitised. Teatavate finantsteenuste puhul ei ole puudega inimene riski hindamisel võrreldavas olukorras isikutega, kellel sellist puuet pole. Proportsionaalseid erinevusi kohtlemises puude alusel ei peeta seega diskrimineerimiseks, kui vastava teenusega seotud riski hindamisel on asjaomase isiku tervislik seisund määravaks ja tõeliseks teguriks ning see hindamine põhineb aktuaarsetel põhimõtetel ning asjakohastel ja usaldusväärsetel statistilistel andmetel või asjakohastel ja usaldusväärsetel meditsiinilistel teadmistel.
- (15b) Klientidel ja asjaomastel õiguslikke kaebusi käsitlevatel asutustel peaks olema õigus saada taotluse korral teavet põhjuste kohta, millega selgitatakse finantsteenuste osutamisel erinevusi kohtlemises vanuse või puude alusel. Antav teave peaks olema tavainimesele kasulik ja arusaadav ning selles tuleks selgitada individuaalse riski erinevusi kõnealuse teenuse pakkumisel. Finantsteenuste pakkujad ei peaks aga olema kohustatud avaldama tundlikku äriteavet.

(16)

(17) Diskrimineerimiskeelu puhul on oluline austada teisi põhiõigusi ja -vabadusi kooskõlas Euroopa Liidu põhiõiguste hartaga ning Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga, eelkõige era- ja perekonnaelu kaitsmist, usuvabadust, ühinemisvabadust, sõnavabadust, ajakirjandusvabadust ning teabevabadust. Käesolev direktiiv ei tohiks piirata siseriikliku õigusega sätestatud meetmeid, mis demokraatlikus ühiskonnas on vajalikud avaliku julgeoleku ja korra tagamiseks, kuritegude ennetamiseks, tervise kaitseks ning teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks.

(17-a) Käesolev direktiiv ei muuda aluslepingutes sätestatud pädevuste jaotust liidu ja liikmesriikide vahel, sealhulgas hariduse ja sotsiaalkaitse valdkonnas. Samuti ei piira see liikmesriikide olulist rolli ja ulatuslikku kaalutlusõigust üldist majandushuvi pakkuvate teenuste pakkumisel, tellimisel ja korraldamisel.

(17a) Käesolev direktiiv hõlmab võrdse kohtlemise põhimõtte kohaldamist liidu pädevuse piires seoses juurdepääsuga sotsiaalkaitsele ja haridusele ning kaupadele ja teenustele ning seoses kaupade ja teenuste pakkumisega. Mõiste „juurdepääs“ ei hõlma selle siseriiklike õigusnormide ja tavade kohast kindlaksmääramist, kas isikul on õigus saada sotsiaalkaitset või haridust, kuna liikmesriigid vastutavad oma sotsiaalkaitse- ja haridussüsteemide korralduse, rahastamise ja sisu eest ning seega ka selle tuvastamise eest, kellel on õigus sotsiaalkaitset või haridust saada.

- (17b) Käesoleva direktiivi tähenduses peaks sotsiaalkaitse hõlmama sotsiaalkindlustust, sealhulgas seadusjärgset pensioniskeemi, sotsiaalabi, sotsiaalelamumajandust ja tervishoidu. Sellest tulenevalt tuleks käesolevat direktiivi kohaldada õiguste ja toetuste suhtes, mis tulenevad üldistest või spetsiifilistest sotsiaalkindlustus-, sotsiaalabi ja tervishoiuskeemidest, mis on kas seadusjärgsed või riigi või eraõiguslike isikute hallatavad, niivõrd kuivõrd viimasel juhul rahastab nende toetuste andmist riik. Seda arvestades tuleks käesolevat direktiivi kohaldada rahaliste toetuste, mitterahaliste toetuste ja teenuste suhtes, olenemata sellest, kas asjakohased skeemid on osamakselised või mitteosamakselised. Eespool nimetatud skeemid hõlmavad näiteks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EÜ) nr 883/2004¹⁸ määratletud sotsiaalkindlustuse harusid ning samuti skeeme, mille alusel toetuse saamise või teenuse osutamise õigus on seotud rahaliste vahendite puudumisega või sotsiaalse tõrjutuse ohuga. Käesolevat direktiivi tuleks kohaldada ka kõikide seadusjärgsete täiendavate pensioniskeemide suhtes.
- (17c)
- (17d)
- (17e)
- (17f) Liikmesriikide ainupädevusse kuulub seoses oma sotsiaalkaitsesüsteemide korraldamisega nende süsteemide ja seotud institutsioonide asutamise, rahastamise ja juhtimise pädevus ning samuti toetuste ja teenuste sisu, suuruse, arvutamise ja kestuse kindlaksmääramise, toetuste ja teenuste saamise kõlblikkuse tingimuste kehtestamise ning samuti nende tingimuste kohandamise pädevus, et tagada riigi rahanduse jätkusuutlikkus. Näiteks säilib liikmesriikidel võimalus anda teatavaid toetusi või osutada teatavaid teenuseid teatavatele vanuserühmadele või puudega inimeste rühmadele.

¹⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta määrus (EÜ) nr 883/2004 sotsiaalkindlustussüsteemide kooskõlastamise kohta (ELT L 166, 30.4.2004, lk 1).

- (17g) Liikmesriikide ainupädevusse kuulub seoses oma haridussüsteemide korraldusega ning hariduse sisu ja haridusalaste tegevustega (mis hõlmab ka hariduse andmist erivajadustega õpilastele) ka haridusasutuste loomise, rahastamise ja juhtimise pädevus, õppekavade koostamise ja muude haridusalaste tegevuste kujundamise pädevus, eksamineerimismenetluste määratlemise pädevus ning pädevus määratleda kõlblikkuse tingimused, sealhulgas vanusepiirangud koolide, stipendiumite või kursuste puhul. Eelkõige säilib liikmesriikidel võimalus kehtestada vanusepiirangud hariduse valdkonnas.
- (17ga) Kõigil füüsilistel või juriidilistel isikutel on vabadus lepinguid sõlmida, sealhulgas vabadus valida lepingupartnerit. Kui partneri valik ei põhine antud isiku usutunnistusel või veendumustel, vanusel, puudel või seksuaalsel sättumusel, ei peaks käesolev direktiiv piirama isiku vabadust valida lepingupartnerit. Neil alustel toimuva diskrimineerimise keeldu tuleks kohaldada isikute suhtes, kes pakuvad liidus kaupu ja teenuseid, mis on üldsusele kättesaadavad ja mida pakutakse väljaspool era- ja perekonnaelu valdkondi, ning nendega seotud tehingute suhtes.
- (17h) Käesolevat direktiivi ei kohaldata perekonnaõiguse küsimuste, sealhulgas perekonnaseisu, lapsendamise ja reproduktiivtervisega seonduvate õiguste suhtes. Samuti ei piira direktiiv riigi, riigiasutuste ja -ametite ega hariduse ilmalikku iseloomu.
- (17i)
- (18)
- (19) Vastavalt ELi toimimise lepingu artiklile 17 austab liit liikmesriikide siseriikliku õiguse kohast kirikute ja usuühenduste või koguduste staatust ega piira seda ning austab võrdselt ka filosoofiliste ja mitteusuliste organisatsioonide staatust.

- (19a) Puudega inimese mõiste hõlmab isikuid, kellel on pikaajaline füüsiline, vaimne, intellektuaalne või meeleline vaegus, mis võib koostoimes erinevate takistustega tõkestada nende täielikku ja tõhusat osalemist ühiskonnaelus teistega võrdsetel alustel. Puudega inimese mõiste puhul tuleks sõna „pikaajaline“ tõlgendamisel pidada silmas Euroopa Liidu Kohtu praktikat, eelkõige otsust kohtuasjas C-395/15.
- (19ab) Juurdepääsetavuse põhimõte on sätestatud ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonis. Sellega seoses sätestatakse konventsioonis, et selleks, et anda puudega inimestele võimalus iseseisvaks eluks ja täielikuks osalemiseks kõigis eluvaldkondades, rakendavad liikmesriigid osalisriikidena asjakohaseid abinõusid, millega puuetega inimestele tagatakse teistega võrdsetel alustel juurdepääs füüsilisele keskkonnale, transpordile, teabele ja suhtlusvahenditele, sealhulgas info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatele ja -süsteemidele, ning muudele avalikele rajatistele ja teenustele .
- (19b) Meetmed, mis tagavad puudega inimestele teistega võrdsel alusel juurdepääsu käesoleva direktiiviga hõlmatud valdkondadele, täidavad olulist rolli täieliku võrdsuse tagamisel tegelikkuses. Sellised meetmed peaksid hõlmama juurdepääsu raskendavate ja tõkestavate asjaolude kindlakstegemist ja kõrvaldamist ning samuti uute raskusi põhjustavate asjaolude ja tõkete tekkimise ennetamist. Meetmed, millega tagatakse juurdepääsetavus puudega inimeste jaoks, ei tohiks põhjustada ebaproportsionaalselt suurt koormust. Juurdepääsetavuse saavutamiseks proportsionaalsel viisil tuleks pidada seda, kui puudega inimesed on võimelised tegelikult ja teistega võrdsetel alustel pääsema juurde teenustele, mille pakkumiseks üldsusele on konkreetsed hooned, rajatised, transporditeenused ja taristu mõeldud, isegi kui kõnealustel inimestel ei ole juurdepääsu tervele asjaomasele hoonele, rajatisele või taristule.
- (19c) Selliste meetmete eesmärk käesoleva direktiivi kohaldamisalas peaks olema juurdepääsetavuse tagamine, muu hulgas füüsilises keskkonnas, transpordi, teabe- ja sidetehnoloogia ja -süsteemide kontekstis ning teenuste puhul. Asjaoluga, et juurdepääsetavust ei ole alati võimalik teistega täielikult võrdsetel alustel tagada, ei saa õigustada seda, et ei võeta kõiki võimalikke meetmeid, et parandada juurdepääsetavust puudega inimeste jaoks võimalikult suurel määral.

- (19d) Juurdepääsetavust saab parandada erineval viisil, muu hulgas universaalsaini põhimõtet kohaldades. ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni kohaselt tähendab universaalsain toodete, keskkonna, programmide ja teenuste disainimist sellisel viisil, mis muudab nad suurimal võimalikul määral kõigile inimestele kasutatavaks, ilma et oleks vaja teha kohandusi või kasutada eridisaini. Universaalsain ei tohiks välistada vajadusel abivahendite valmistamist kindlatele puudega inimeste rühmadele¹⁹. Liikmesriigid peaksid tegelema teadus- ja arendustegevusega või seda toetama, et välja töötada käesoleva direktiivi kohaldamisalasse kuuluvaid universaalsaini põhimõtetele vastavaid kaupu ja teenuseid, eesmärgiga rahuldada puudega isikute erivajadusi, vähendades samas võimalikult suures ulatuses kohandamise vajadust ja kulutusi, ning edendada nende kättesaadavust ja kasutamist. Liikmesriigid peaksid samuti edendama universaalsaini põhimõtte lisamist standarditele ja suunistele, et järk-järgult tagada kaupade ja teenuste juurdepääsetavus.
- (19e) Kui järgitakse liidu õigust, milles on sätestatud üksikasjalikud standardid või spetsifikatsioonid juurdepääsetavuse või mõistlike abinõude kohta seoses konkreetsete toodete või teenustega, loetakse käesoleva direktiivi nõuded juurdepääsetavuse või mõistlike abinõude kohta täidetuks.

¹⁹ ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni artikkel 2.

- (20) Liidu õigusega on mõnes valdkonnas juba kehtestatud üksikasjalikud spetsifikatsioonid või standardid juurdepääsetavuse kohta. Sellised spetsifikatsioonid või standardid on sätestatud muu hulgas komisjoni määruses (EL) nr 1300/2014,²⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) nr 181/2011,²¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EÜ) nr 1107/2006²² ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EÜ) nr 1371/2007²³. Samuti on liidu õiguses juba kehtestatud juriidilised nõuded juurdepääsetavuse tagamiseks, sätestamata seejuures selle nõude spetsifikatsioonid või standardeid. Sellised juriidilised nõuded on kehtestatud muu hulgas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) nr 1303/2013²⁴ ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis 2014/24/EL²⁵. Näiteks määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 7 kohaselt peab puudega inimeste juurdepääsetavus olema üheks kriteeriumiks, mida tuleb võtta arvesse fondidest kaasrahastatavate toimingute kindlaksmääramisel.

²⁰ Komisjoni 18. novembri 2014. aasta määrus (EL) nr 1300/2014, milles käsitletakse koostalitluse tehnilist kirjeldust seoses puudega ja piiratud liikumisvõimega inimestele juurdepääsuvõimaluste tagamisega Euroopa Liidu raudteesüsteemis.

²¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. veebruari 2011. aasta määrus (EL) nr 181/2011, mis käsitleb bussisõitjate õigusi ning millega muudetakse määrust (EÜ) nr 2006/2004.

²² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. juuli 2006. aasta määrus (EÜ) nr 1107/2006 puudega ja liikumispuudega isikute õiguste kohta lennureisi puhul (ELT L 204, 26.7.2006, lk 1).

²³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. oktoobri 2007. aasta määrus (EÜ) nr 1371/2007 rongireisijate õiguste ja kohustuste kohta (ELT L 315, 3.12.2007, lk 14).

²⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. detsembri 2013. aasta määrus (EL) nr 1303/2013, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi, Euroopa Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta, nähakse ette üldsätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi ja Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1083/2006 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 320).

²⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. veebruari 2014. aasta direktiiv 2014/24/EL riigihangete kohta ja direktiivi 2004/18/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta.

- (20-aa) Liikmesriike julgustatakse vastu võtma uuenduslikke meetmeid, et tagada kultuuritaristu ja -ürituste juurdepääsetavus puudega inimeste jaoks, nii nagu vajadust selliste meetmete järele on rõhutanud nõukogu oma 5. mai 2003. aasta resolutsioonis puuetega õpilaste ja tudengite võrdsete võimaluste kohta hariduses ja koolituses²⁶. Nimetatud meetmed võivad lähtuda universaalsaini põhimõttest ja liikmesriikide parimatest tavadest.
- (20-a) Lisaks juurdepääsetavust tagavatele üldistele ennetavatele meetmetele on oluline roll meetmetel, mille eesmärk on võtta eri juhtudel tarvitusele mõistlikud abinõud, et tagada puudega inimestele käesoleva direktiiviga hõlmatud valdkondades tegelikkuses täielik võrdsus. Teenuseosutaja ja puudega inimese vahelise pikaajalise lepingulise või muu suhte kontekstis võidakse hoonele või vahendile tehtavat ehituslikku muudatust lugeda mõistlikuks abinõuks. Mõistlikud abinõud võivad hõlmata teenuseosutaja tavaliste põhimõtete, menetluste ja tavade kohandamist või muutmist, juurdepääsu tingimuste kohandamist ning konkreetse abi osutamist, võttes võrdse tulemuse saavutamiseks arvesse puudega inimese konkreetseid vajadusi. Tarvitusele võetavad mõistlikud abinõud ei tohiks tekitada ebaproportsionaalset suurt koormust.
- (20-b) Liikmesriike julgustatakse arendama ja rakendama uuenduslikke meetmeid, et tagada mõistlike abinõude võtmine.
- (20aa) Eluaseme pakkumisel ei pea selle pakkuja käesolevas direktiivis sätestatud mõistlikke abinõusid käsitlevate sätete järgimiseks tegema hoones ehituslikke muudatusi ega nende eest maksma. Kooskõlas siseriiklike õigusnormide ja tavadega peaks pakkuja selliste muudatustega nõustuma, kui neid rahastatakse muul viisil ning kui see ei põhjusta neile muud liiki ebaproportsionaalselt suurt koormust.
- (20ab) Kohustus tagada mõistlikud abinõud, tingimusel et see ei põhjusta ebaproportsionaalselt suurt koormust, on sätestatud direktiivis 2000/78/EÜ ja ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonis. Kõnealuses konventsioonis sätestatakse samuti juurdepääsetavuse põhimõte.

²⁶ ELT C 134, 7.6.2003, lk 6.

- (20b) Selle hindamisel, kas meetmed juurdepääsetavuse tagamiseks või mõistlike abinõude tarvituselevõtmiseks põhjustaks ebaproportsionaalselt suure koormuse, tuleks arvesse võtta mitmeid asjaolusid, muu hulgas organisatsiooni või ettevõtte suurust, vahendeid ja olemust ning samuti selliste meetmete võtmisega kaasnevaid hinnangulisi kulusid või teenuse osutamiseks kasutatavate taristute ja esemete (tehnilist ja/või majanduslikku) eluiga. Ebaproportsionaalselt suur koormus võib samuti tekkida eelkõige siis, kui on vaja teha märkimisväärsed ehituslikke muudatusi, et tagada juurdepääs vallas- või kinnisvarale, mis on siseriiklike eeskirjade alusel ajaloolise, kultuurilise, kunstilise või arhitektuurilise väärtuse tõttu kaitse all.
- (20c)
- (21) Diskrimineerimiskeeld ei tohiks piirata selliste meetmete säilitamist või vastuvõtmist liikmesriikide poolt, mille eesmärk on ära hoida või heastada halvemusi, mille tõttu kannatab teatava usutunnistuse või teatavate veendumuste, teatava puude, vanuse või seksuaalse sättumusega isikute rühm, või rühm, kel on korraga mitu nimetatud konkreetsete diskrimineerimisalustega seotud omadust. Need meetmed võivad hõlmata teatava usutunnistuse või teatavate veendumuste, teatava puude, vanuse või seksuaalse sättumusega isikute organisatsioonide ning selliste isikute toetamist ning nende peamine eesmärk on kõnealuste isikute majandusliku, kultuurilise või sotsiaalse integratsiooni edendamine või nende erivajadustega arvestamine.
- (22) Käesoleva direktiiviga kehtestatakse miinimumnõuded, võimaldades liikmesriikidel kehtestada või säilitada soodsamaid sätteid. Käesoleva direktiivi rakendamisega ei või põhjendada liikmesriigis valitseva olukorra halvenemist.
- (23) Isikutele, keda on usutunnistuse või veendumuste, puude, vanuse või seksuaalse sättumuse tõttu diskrimineeritud, tuleks tagada piisavad õiguskaitsevahendid. Tõhusama kaitse pakkumiseks tuleks ühendustele, organisatsioonidele ja muudele juriidilistele isikutele anda õigus osaleda menetlustes, sealhulgas kannatanu nimel või toetuseks, ilma et see piiraks siseriiklike kohtus esindamise ja kohtuliku kaitse menetlusnormide kohaldamist.

- (24) Tõendamiskohustuse eeskirju tuleb kohandada ilmse diskrimineerimise puhul ja võrdse kohtlemise põhimõtte tõhusaks kohaldamiseks peab sellise diskrimineerimise kohta tõendite esitamise järel minema tõendamiskohustus üle kostjale. Kostja ülesanne ei ole siiski tõendada, et hageja järgib teatavat usutunnistust või veendumusi, tal on teatav puue, vanus või seksuaalne sättumus.
- (25) Võrdse kohtlemise põhimõtte tõhus rakendamine nõuab kannatanutele piisava õiguskaitse tagamist ohvristamise vastu.
- (26) Resolutsioonis Euroopa aasta „Võrdsed võimalused kõigile“ (2007) järeelmeetmete kohta kutsus nõukogu üles kaasama täiel määral kodanikuühiskonda, sealhulgas diskrimineerimisohus olevaid inimesi esindavaid organisatsioone, sotsiaalpartnereid ja sidusrühmi diskrimineerimise vältimisele ning võrdsuse ja võrdsete võimaluste edendamisele suunatud programmide koostamisse nii Euroopa kui ka siseriiklikul tasandil.
- (27) Direktiivide 2000/43/EÜ, 2004/113/EÜ ja 2006/54/EÜ kohaldamise kogemus näitab, et kaitse käesoleva direktiiviga hõlmatud alustel toimuva diskrimineerimise vastu tugevneks, kui igas liikmesriigis oleks asutus või asutused, mille pädevuses on asjakohaste probleemide analüüsimine, võimalike lahenduste uurimine ja diskrimineerimise ohvritele konkreetse abi andmine. Kooskõlas eesmärgiga laiendada selle direktiiviga hõlmatud, rahvuse, soo, rassilise või etnilise päritolu alusel toimuva diskrimineerimise vastu pakutava kaitse ulatust ja iseloomu, peaks nimetatud asutuse või asutuste pädevusse kuuluma ka direktiiviga 2000/78/EÜ hõlmatud valdkonnad.

- (28) Liikmesriigid peaksid edendama võrdset kohtlemist ja diskrimineerimist käsitlevate andmete kogumist, eelkõige eesmärgiga jälgida ja hinnata käesoleva direktiivi järgimiseks võetud meetmete tõhusust. Liikmesriigid võivad sel otstarbel näiteks määrata kindlaks lähtealused või mõõdetavad eesmärgid või asuda koguma kvalitatiivseid ja/või kvantitatiivseid andmeid. Käesoleva direktiivi kohaldamisel tuleks võrdse kohtlemise ja diskrimineerimise andmetena käsitada kogu teavet, mis on asjakohane ja kasulik võrdõiguslikkuse olukorra kirjeldamiseks ja analüüsimiseks nii, et need näitavad diskrimineerimise ja/või võrdõiguslikkuse olemasolu ja/või ulatust. Kogutud andmed võivad hõlmata lähteandmeid, näiteks demograafilisi ja sotsiaal-majanduslikke andmeid, andmeid materiaalse ja kogetud ebavõrdsuse kohta, andmeid, mis võimaldavad hinnata praeguseid poliitikameetmeid²⁷, või inimõiguste näitajatel põhinevaid andmeid. Andmeid tuleks koguda vastavalt riigisisestele õigusnormidele ja tavadele ning kooskõlas kohaldatava liidu õigusega, eelkõige isikuandmete kaitset käsitlevate õigusaktidega.
- (29) Liikmesriigid peaksid ette nägema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad karistused juhuks, kui käesolevas direktiivis sätestatud kohustusi ei täideta.
- (30) Kuna käesoleva direktiivi eesmärki, milleks on ühtlase diskrimineerimisvastase kaitse taseme tagamine kõikides liikmesriikides, ei suuda liikmesriigid piisavalt saavutada, küll aga saab seda kavandatud meetmete ulatuse ja toime tõttu paremini saavutada liidu tasandil, võib liit võtta meetmeid kooskõlas ELi lepingu artiklis 5 sätestatud subsidiaarsuse põhimõttega. Kõnealuses artiklis sätestatud proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt ei lähe käesolev direktiiv nimetatud eesmärgi saavutamiseks vajalikust kaugemale.
- (31) Institutsioonidevahelise parema õigusloome kokkuleppe punkti 34 kohaselt julgustatakse liikmesriike koostama enda jaoks ja liidu huvides käesoleva direktiivi ja ülevõtmismeetmete vastavustabelid ning need avaldama,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA DIREKTIIVI:

²⁷ Vt võrdõiguslikkuse alase teabe Euroopa käsiraamatu (*European handbook on equality data*) 2016. aasta versiooni: http://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?item_id=54849.

I PEATÜKK

ÜLDSÄTTED

Artikkel 1

Eesmärk

Käesoleva direktiiviga kehtestatakse raamistik, et võidelda diskrimineerimisega usutunnistuse või veendumuste, puude, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel või mitmel erineval alusel ning tagada liikmesriikides võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamine artiklis 3 sätestatud ulatuses, ning edendatakse täiendavalt seda põhimõtet töö saamise ja kutsealale pääsemise valdkonnas, nagu on sätestatud direktiivis 2000/78/EÜ.

Artikkel 2

Diskrimineerimise mõiste

1. Käesoleva direktiivi kohaldamisel tähendab „võrdse kohtlemise põhimõtte“, et ei esine diskrimineerimist ühelgi artiklis 1 nimetatud alusel.
- 1a. Käesolevas direktiivis tähendab diskrimineerimine järgmist:
 - i) otsene diskrimineerimine;
 - ii) kaudne diskrimineerimine;
 - iii) ahistamine;
 - iv) otsene diskrimineerimine või ahistamine seotuse tõttu;
 - v) mõistlike abinõude võtmata jätmine seoses puudega inimestega; ja
 - vi) korraldus diskrimineerida isikuid mis tahes artiklis 1 osutatud alusel.

2. Lõike 1 kohaldamisel tähendab:

- a) otsene diskrimineerimine seda, kui mõnel artiklis 1 nimetatud alusel koheldakse ühte inimest halvemini, kui on koheldud, koheldakse või võidakse kohelda teist inimest samalaadses olukorras;
- b) ühel artiklis 1 nimetatud alusel või mitmel erineval alusel kaudne diskrimineerimine seda, kui neutraalsena näiv säte, kriteerium või tava või mitme sellise kombinatsioon seab isikud teatava usutunnistuse või teatavate veendumuste, teatava puude, vanuse või seksuaalse sättumuse tõttu teistega võrreldes halvemasse olukorda, välja arvatud juhul, kui kõnealusel sättel, kriteeriumil või taval on objektiivselt põhjendatav õigustatud eesmärk ja selle eesmärgi saavutamise vahendid on asjakohased ja vajalikud;
- c) ahistamine seda, kui mõne artiklis 1 nimetatud põhjusega või mitme erineva alusega seotud soovimatu käitumise eesmärk või selle tegelik toime on isiku väärikuse alandamine ja ähvardava, vaenuliku, halvustava, alandava või solvava õhkkonna loomine. Selles kontekstis võib ahistamise mõiste määratleda vastavalt liikmesriikide siseriiklikele õigusnormidele ja tavadele;
- d) diskrimineerimine seotuse tõttu seda, kui isikut diskrimineeritakse mõnel artiklis 1 nimetatud alusel või mitmel erineval alusel seetõttu, et ta on seotud või paistab olevat seotud teatava usutunnistuse või veendumuste, puude, vanuse ja/või seksuaalse sättumusega isikutega;
- e) mõistlike abinõude võtmata jätmine seoses puudega inimestega seda, kui ei järgita käesoleva direktiivi artiklit 4a.

3-a (uus)) Diskrimineerimine mitmel alusel esineb siis, kui diskrimineerimine põhineb käesoleva direktiivi artiklis 1 nimetatud mis tahes aluste kombinatsioonil.

Diskrimineerimine mitmel alusel võib esineda tulenevalt mis tahes sellisest kombinatsioonist ka siis, kui ühel või mitmel alusel eraldi võetuna diskrimineerimist ei esineks.

3.

4.

5.

6. Olenemata lõigetest 1, 1a ja 2 ei peeta diskrimineerimiseks erinevusi kohtlemises vanuse põhjal, kui erinevused kohtlemises on objektiivselt põhjendatud õigustatud eesmärgiga ning kui selle eesmärgi saavutamise vahendid on asjakohased ja vajalikud.

Teatavasse vanuserühma kuuluvate isikute majandusliku, kultuurilise või sotsiaalse integratsiooni edendamine on õigustatud eesmärk vastavalt esimesele lõigule.

6-a Käesoleva direktiivi kohaldamisel ei peeta diskrimineerimiseks soodsamate hindade, tasude või määrade pakkumist või kohaldamist teatavasse vanuserühma kuuluvatele isikutele või nende isikute suhtes.

6a. Olenemata lõigetest 1, 1a ja 2 ei peeta käesoleva direktiivi kohaldamisel diskrimineerimiseks kohtlemise erinevusi, mis hõlmavad soodsamaid sätteid puudega inimeste kohta, mis käsitlevad artiklis 3 sätestatud valdkondadele juurdepääsu tingimusi, mis on vastu võetud, et edendada nende majanduslikku, kultuurilist või sotsiaalset kaasamist või arvestada selliste inimeste erivajadustega.

7. Finantsteenuste pakkumisel:

- a) ei peeta käesoleva direktiivi kohaldamisel diskrimineerimiseks proportsionaalseid erinevusi kohtlemises vanuse alusel, kui vastava teenusega seotud riski hindamisel on vanus määravaks teguriks ja see hindamine põhineb aktuaarsetel põhimõtetel ning asjakohastel ja usaldusväärsetel statistilistel andmetel;
- b) ei peeta käesoleva direktiivi kohaldamisel diskrimineerimiseks proportsionaalseid erinevusi kohtlemises puude alusel, kui vastava teenusega seotud riski hindamisel on asjaomase isiku tervislik seisund määravaks ja tõeliseks teguriks ja see hindamine põhineb aktuaarsetel põhimõtetel ning asjaomastel ja usaldusväärsetel statistilistel andmetel või asjakohastel ja usaldusväärsetel meditsiinilistel teadmistel.

Finantsteenuste osutajad, kes otsustavad kohaldada proportsionaalseid kohtlemise erinevusi vanuse või puude alusel, annavad taotlusel klientidele ning asjakohastele kohtuasutustele ja kaebusi käsitlevatele asutustele teavet, selgitades selliste kohtlemise erinevuste põhjust.

8. Käesolev direktiiv ei piira siseriiklikus õiguses sätestatud meetmeid, mis on demokraatlikus ühiskonnas vajalikud avaliku julgeoleku ja korra tagamiseks, kuritegude ennetamiseks, alaealiste kaitseks, tervise kaitseks ja ohutuse tagamiseks ning teiste inimeste õiguste ja vabaduste, sealhulgas sõnavabaduse ja ajakirjandusvabaduse kaitseks. Käesolev direktiiv ei piira liikmesriikide pädevust ega laienda liidu pädevust käesolevas lõikes nimetatud valdkondades.

Artikkel 3

Kohaldamisala

1. Euroopa Liidule antud pädevuse piires ja lõikes 2 sätestatud piirides kohaldatakse diskrimineerimiskeeldu kõigi isikute suhtes nii avalikus kui ka erasektoris, sealhulgas avalik-õiguslike isikute suhtes, järgmistes valdkondades:

- a) juurdepääs sotsiaalkaitsele, niivõrd kuivõrd see on seotud sotsiaalkindlustuse, sealhulgas seadusjärgsete täiendavate pensioniskeemide, sotsiaalabi, sotsiaalelamumajanduse ja tervishoiuteenustega.

Juurdepääs käesoleva punkti tähenduses hõlmab teabe otsimist, avalduste esitamist ja registreerimist ning ka tegelikku sotsiaalkaitsemeetmete pakkumist;

b)

- c) juurdepääs haridusele.

Juurdepääs käesoleva punkti tähenduses hõlmab teabe otsimist, avalduste esitamist ja registreerimist ning samuti tegelikku haridussüsteemi vastuvõtmist ja haridusalases tegevuses osalemist;

- d) juurdepääs sellistele kaupadele ja muudele teenustele (sealhulgas eluasemele) ning nende pakkumine, mis on üldsusele kättesaadavad ja mida pakutakse väljaspool era- ja perekonnaelu.

Juurdepääs käesoleva punkti tähenduses hõlmab teabe otsimist, avalduste esitamist, registreerimist, broneerimist, rentimist ja ostmist ning samuti tegelikku asjakohaste kaupade pakkumist ja saamist.

2. Käesolevat direktiivi ei kohaldata:

- a) perekonnaõiguse küsimuste, sealhulgas perekonnaseisu ja lapsendamise suhtes, ega reproduktiivõigusi käsitlevate õigusnormide suhtes;
- b) liikmesriikide sotsiaalkaitstesüsteemide korraldamise ja rahastamise suhtes, kaasa arvatud selliste süsteemide ja seotud institutsioonide loomine ja juhtimine ning samuti toetuste ja teenuste sisu, suurus, arvutamine ja kestus ning selliste toetuste ja teenuste saamise tingimused, näiteks teatavate toetuste vanusepiirangud;
- c)
- d) liikmesriikide haridussüsteemide korralduse ja rahastamise suhtes, kaasa arvatud haridusasutuste loomine ja juhtimine, hariduse ja haridusalase tegevuse sisu,

õppekavade koostamine, eksamineerimismenetluste määratlemine ning kõlblikkuse tingimused, näiteks vanusepiirangud koolide, stipendiumite või kursuste puhul;

- e) juhtudel, kui esineb erinevusi kohtlemises usutunnistuse või veendumuste alusel seoses vastuvõetuga usutunnistusel või veendumustel põhineva eetosega haridusasutustesse, kooskõlas siseriiklike õigusnormide, traditsioonide ja tavadega.

3.

- 3a. Käesoleva direktiiviga ei piirata siseriiklikke meetmeid, millega lubatakse ususümbolite kandmist või keelatakse see, ning sellega ei piirata liikmesriikide ainupädevust nendes küsimustes.

- 4. Käesoleva direktiiviga ei piirata selliste siseriiklike õigusaktide kohaldamist, millega tagatakse riigi, riigiasutuste ja -ametite ning hariduse ilmalik iseloom ja mis käsitlevad kirikute ja teiste usutunnistusel või veendumustel põhinevate organisatsioonide seisundit ja tegevust, ning see ei piira liikmesriikide ainupädevust nendes küsimustes.

- 5. Käesoleva direktiivi kohaldamisalasse ei kuulu erinev kohtlemine kodakondsuse alusel ning see ei piira nende sätete ja tingimuste kohaldamist, mis on seotud kolmandate riikide kodanike ja kodakondsuseta isikute sissesõiduga liikmesriikide territooriumile ning seal viibimisega, samuti kõnealuste kolmandate riikide kodanike või kodakondsuseta isikute kohtlemisega vastavalt nende õiguslikule seisundile.

Artikkel 4

Juurdepäasetavus puudega inimeste jaoks

- 1. Liikmesriigid võtavad kõik vajalikud ja sobivad meetmed, et tagada juurdepäasetavus puudega inimeste jaoks teistega võrdsel alusel artiklis 3 sätestatud valdkondades. Need meetmed ei tohi aga põhjustada ebaproportsionaalselt suurt koormust.
- 1a. Juurdepäasetavuse tagamine tähendab üldiseid ennetavaid meetmeid eesmärgiga tagada võrdse kohtlemise põhimõtte tõhus rakendamine seoses puudega inimestega artiklis 3 sätestatud valdkondades.
- 2. Käesoleva artikli lõigetes 1 ja 1a osutatud meetmed hõlmavad juurdepäasetavust raskendavate ja tõkestavate asjaolude kindlakstegemist ja kõrvaldamist ning samuti uute raskusi

põhjustavate asjaolude ja tõkete tekkimise ennetamist käesoleva direktiiviga hõlmatud valdkondades.

- 3.
- 4.
- 5.
6. Eluasemete suhtes kohaldatakse käesoleva artikli lõikeid 1, 1a ja 2 üksnes seoses enam kui ühte eluaset sisaldavate hoonete ühiselt kasutatavate osadega. Käesolev lõige ei piira artikli 4 lõike 7 ega artikli 4a kohaldamist.
7. Liikmesriigid võtavad järk-järgult vajalikke meetmeid tagamaks, et puudega inimestel on juurdepääs piisavale hulgale eluasemetele.
8. Liikmesriigid tegelevad teadus- ja arendustegevusega või toetavad seda, et välja töötada universaalsidaini põhimõtetele vastavaid kaupu ja teenuseid kooskõlas riigisiseste eripärade ja tingimustega.
9. Käesoleva artikli sätteid loetakse täidetuks, kui järgitakse liidu õigust, milles on sätestatud üksikasjalikud standardid või spetsifikatsioonid juurdepääsetavuse kohta seoses konkreetsete toodete või teenustega.

Artikkel 4a

Mõistlike abinõude võtmine seoses puudega inimestega

1. Võrdse kohtlemise põhimõtte järgimise tagamiseks seoses puudega inimestega tuleb artiklis 3 nimetatud valdkondades võtta mõistlikke abinõusid.
2. Lõike 1 kohaldamisel tähendavad mõistlikud abinõud konkreetsel juhul vajalikke ja asjakohaseid muudatusi ja kohandusi, mis ei kujuta endast ebaproportsionaalselt suurt koormust ja mis on vajalikud selleks, et võtta arvesse puudega inimese erivajadusi, et võimaldada talle teistega võrdsetel alustel juurdepääs konkreetsele asjaomasele sotsiaalkaitsemeetmele, haridusalasele tegevusele, kaubale või teenusele.
3. Eluaseme pakkumisel ei pea selle pakkuja lõigete 1 ja 2 alusel tegema hoones ehituslikke muudatusi ega nende eest maksma. Kooskõlas siseriiklike õigusnormide ja tavadega nõustub

pakkujate selliste muudatustega, kui neid rahastatakse muul viisil ning kui see ei põhjusta neile ebaproportsionaalselt suurt koormust.

4. Käesoleva artikli sätteid loetakse täidetuks, kui järgitakse liidu õigust, milles on sätestatud üksikasjalikud standardid või spetsifikatsioonid mõistlike abinõude kohta seoses konkreetsete toodete või teenustega.

Artikkel 4b

Juurdepääsetavust ja mõistlike abinõusid käsitlevad ühised sätted

1. Selleks et hinnata, kas artiklite 4 ja 4a järgimiseks vajalikud meetmed põhjustavad ebaproportsionaalselt suure koormuse, tuleb arvesse võtta eelkõige järgmist:
 - a) organisatsiooni või ettevõtte suurus, vahendid, laad ning netokäive ja kasum;
 - aa) negatiivne mõju puudega inimesele tulenevalt asjakohase ja vajaliku meetme mittepakkumisest; näiteks väiksem juurdepääs puudega inimese jaoks vajalikele kaupadele ja teenustele või sotsiaalkaitse ja hariduse valdkonna teenustele ja hüvitistele või sellise juurdepääsu andmisest keeldumine;
 - b) asjakohase ja vajaliku meetme hinnangulised kulud;
 - c) hinnanguline kasu puudega inimestele üldiselt, võttes arvesse asjakohaste kaupade ja teenuste kasutamise sagedust ja kestust ning seda, kui sageli müüja või pakkujaga suheldakse ning milline on nimetatud suhte kestus;
 - ca) avaliku sektori rahastamise summa, mis on organisatsioonile või ettevõttele kättesaadav asjakohase ja vajaliku meetme võtmiseks;
 - d) teenuse osutamiseks kasutatavate taristute ja objektide eluiga;²⁸
 - e) asjakohase vallas- või kinnisvara ajalooline, kultuuriline, kunstiline või arhitektuuriline väärtus, ja
 - f) asjakohaste meetmete turvalisus ja teostatavus.

²⁸ See kriteerium on asjakohane üksnes seoses juurdepääsetavusega.

Kui asjaomase liikmesriigi puudega inimeste poliitika raames võetavad meetmed on piisavalt heastavad, ei loeta koormust ebaproportsionaalselt suureks.

2.

3.

Artikkel 5

Positiivsed meetmed

1. Pidades silmas täieliku võrdõiguslikkuse tegelikku tagamist, ei takista võrdse kohtlemise põhimõtte ühtki liikmesriiki säilitamast või kehtestamast erimeetmeid, et ära hoida või heastada usutunnistuse või veendumuste, puude, vanuse või seksuaalse sättumusega seotud halvemusi.

Artikkel 6

Miimumnõuded

1. Liikmesriigid võivad säilitada või kehtestada käesoleva direktiivi sätetest soodsamaid võrdse kohtlemise põhimõtte kaitset käsitlevaid sätteid.
2. Käesoleva direktiivi rakendamine ei õigusta mingil juhul selle diskrimineerimisvastase kaitse vähendamist, mis käesoleva direktiiviga reguleeritavas valdkonnas oli liikmesriikides juba varem olemas.

II PEATÜKK

ÕIGUSKAITSEVAHENDID JA TÄITMINE

Artikkel 7

Õiguste kaitse

1. Liikmesriigid tagavad, et igaühel, kes leiab, et teda on võrdse kohtlemise põhimõtte eiramise tõttu koheldud õigusvastaselt, on võimalik kasutada käesolevast direktiivist tulenevate kohustuste täitmiseks ettenähtud kohtu- ja/või haldusmenetlust, sealhulgas vajaduse korral lepitusmenetlust, isegi juhul, kui see suhe, millega väidetav diskrimineerimine kaasnes, on lõppenud.
2. Liikmesriigid tagavad, et ühingud, organisatsioonid või muud juriidilised isikud, kellel on kooskõlas siseriiklikus õiguses sätestatud kriteeriumidega õigustatud huvi käesoleva direktiivi sätete järgimise tagamiseks, võivad kaebuse esitaja nõusolekul esineda tema nimel või tema toetuseks kohtu- ja/või haldusmenetluses, mis toimub käesolevast direktiivist tulenevate kohustuste täitmise küsimuses.
3. Lõiked 1 ja 2 ei piira selliste siseriiklike eeskirjade kohaldamist, millega kehtestatakse võrdse kohtlemise põhimõtte küsimuses menetluse algatamise tähtajad.

Artikkel 8

Tõendamiskohustus

1. Liikmesriigid võtavad kooskõlas oma õigussüsteemiga vajalikud meetmed tagamaks, et kui isik, kes leiab, et ta on võrdse kohtlemise põhimõtte kohaldamata jätmise tõttu kannatanud, esitab kohtule või muule pädevale asutusele asjaolud, mille põhjal võib eeldada, et on toimunud otsene või kaudne diskrimineerimine, peab kostja tõendama, et diskrimineerimiskeeldu ei ole rikutud.

2. Lõige 1 ei takista liikmesriikidel kehtestamast hagejale soodsamaid tõendamisreegleid.
3. Lõiget 1 ei kohaldata kriminaalmenetluse suhtes.
4. Liikmesriigid võivad otsustada mitte kohaldada lõiget 1 menetluste suhtes, mille korral uurib juhtumi asjaolusid kohus või muu pädev asutus.
5. Käesoleva artikli lõikeid 1, 2, 3 ja 4 kohaldatakse ka kohtumenetluse suhtes, mis on ette nähtud artikli 7 lõikega 2.

Artikkel 9

Ohvristamine

Liikmesriigid võtavad oma õigussüsteemis meetmeid, mis on vajalikud, et kaitsta üksikisikuid mis tahes pahatahtliku kohtlemise või negatiivsete tagajärgede eest, mis on seotud kaebuse või menetlusega, mille eesmärk on tagada võrdse kohtlemise põhimõtte järgimine.

Artikkel 10

Teabe levitamine

Liikmesriigid tagavad, et käesoleva direktiivi alusel vastu võetud sätted ja juba kehtivad asjakohased sätted tehakse liikmesriikide territooriumil asjaomastele isikutele sobival viisil teatavaks.

Artikkel 11

Dialoog asjaomaste sidusrühmadega

Eesmärgiga toetada võrdse kohtlemise põhimõtte järgimist, toetavad liikmesriigid dialoogi asjaomaste sidusrühmadega, kellel on kooskõlas siseriiklike õigusnormide või tavadega õigustatud huvi aidata võidelda käesolevas direktiivis esitatud alustel ja selles hõlmatud valdkondades aset leidva diskrimineerimisega.

Artikkel 12

Võrdset kohtlemist edendavad asutused

1. Liikmesriigid määravad asutuse või asutused, kelle ülesanne on edendada kõikide isikute võrdset, usutunnistusest või veendumustest, puudest, vanusest või seksuaalsest sättumusest sõltumatut kohtlemist. Need asutused võivad moodustada osa asutustest, kelle ülesandeks on siseriiklikul tasandil tegeleda inimõiguste kaitsega või üksikisiku õiguste kaitsega.
2. Liikmesriigid tagavad, et nende asutuste pädevusse kuulub:
 - a) diskrimineerimise ohvritele sõltumatu abi osutamine diskrimineerimist käsitlevate kaebuste esitamisel, piiramata seejuures ohvrite ja artikli 7 lõikes 2 loetletud ühingute, organisatsioonide või muude juriidiliste isikute õigusi,
 - b) diskrimineerimist käsitlevate sõltumatute uuringute korraldamine ning
 - c) sõltumatute aruannete avaldamine ja soovitude esitamine seoses diskrimineerimise asjaoludega.
3. Liikmesriigid tagavad ka selle, et lõikes 1 viidatud asutuse või asutuste pädevusse kuuluvad nii käesoleva direktiiviga hõlmatud valdkonnad kui ka direktiiviga 2000/78/EÜ hõlmatud valdkonnad.

III PEATÜKK

LÕPPSÄTTED

Artikkel 13

Nõuete järgimine

Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed, et tagada käesolevas direktiivis hõlmatud valdkondades võrdse kohtlemise põhimõtte järgimine ning et eelkõige:

- a) tunnistatakse kehtetuks kõik võrdse kohtlemise põhimõttega vastuolus olevad õigus- ja haldusnormid;
- b) tunnistatakse või võidakse tunnistada tühiseks kõik võrdse kohtlemise põhimõttega vastuolus olevad lepingulised sätted, ettevõtjate sisekorraeskirjad ning tulundus- või mittetulundusühingute tegevust reguleerivad eeskirjad või et neid muudetakse.

Artikkel 14

Karistused

Liikmesriigid kehtestavad karistusnormid, mida kohaldatakse käesoleva direktiivi alusel vastu võetud siseriiklike sätete rikkumise korral, ning võtavad kõik vajalikud meetmed, et tagada kõnealuste normide rakendamine. Karistuseks võib olla kahju hüvitamine, kusjuures hüvitise ülemmäär ei tohi olla eelnevalt kindlaks määratud, ning karistused peavad olema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad.

Artikkel 14a

Soolise aspekti arvestamine

Kooskõlas Euroopa Liidu toimimise lepingu artikliga 8 võtavad liikmesriigid käesoleva direktiivi rakendamisel arvesse eesmärki kaotada ebavõrdsus meeste ja naiste vahel ning edendada nende võrdõiguslikkust.

Artikkel 15

Rakendamine

1. Liikmesriigid jõustavad käesoleva direktiivi järgimiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid hiljemalt ... [neli aastat pärast direktiivi vastuvõtmist]. Liikmesriigid edastavad kõnealuste normide teksti viivitamata komisjonile.

Kui liikmesriigid need normid vastu võtavad, lisavad nad nende ametlikul avaldamisel nendesse või nende juurde viite käesolevale direktiivile. Sellise viitamise viisi näevad ette liikmesriigid.

2. Liikmesriigid võivad sätestada, et artiklis 4 kehtestatud juurdepääsetavuse tagamise kohustus tuleb uute hoonete, rajatiste, transporditeenuste ja uue taristu puhul täita hiljemalt [viis aastat pärast direktiivi vastuvõtmist].
 - 2a. Liikmesriigid võivad sätestada, et artiklis 4 kehtestatud juurdepääsetavuse tagamise kohustus tuleb kõigi olemasolevate hoonete, rajatiste, transporditeenuste ja olemasoleva taristu puhul täita [20 aastat pärast direktiivi vastuvõtmist]. Kui liikmesriik seda teeb, tagab ta nimetatud kohustuse järkjärgulise rakendamise kõnealuse ajavahemiku jooksul.
3. Liikmesriik, kes kasutab lõikes 2a sätestatud lisaaega, esitab komisjonile lõikes 1 sätestatud kuupäevaks tegevuskava, milles on välja toodud kohustuse järkjärguliseks rakendamiseks võetavad sammud ja selle ajakava.
 - 3a. Liikmesriigid teavitavad komisjoni käesoleva artikli lõikes 1 sätestatud kuupäevaks oma tegevuskavadest, mis käsitlevad artikli 4 lõikes 7 sätestatud kohustuse järkjärgulist rakendamist.
4. Liikmesriigid edendavad võrdset kohtlemist ja diskrimineerimist käsitlevate andmete kogumist. Andmeid kogutakse vastavalt riigisisestele õigusnormidele ja tavadele ning kooskõlas kohaldatava liidu õigusega, eelkõige isikuandmete kaitset käsitlevate õigusaktidega.

Artikkel 16

Aruanne

1. Liikmesriigid edastavad hiljemalt [kaks aastat pärast artikli 15 lõikes 1 sätestatud kuupäeva] ja seejärel iga viie aasta tagant komisjonile kogu vajaliku teabe, et komisjon saaks Euroopa Parlamendile ja nõukogule koostada aruande käesoleva direktiivi kohaldamise kohta, sealhulgas teabe artikli 15 lõigetes 3 ja 3a nimetatud tegevuskavade rakendamise kohta.
2. Komisjoni aruandes võetakse vajaduse korral arvesse liikmesriikide, võrdõiguslikkuse küsimusega tegelevate riiklike asutuste ja asjaomaste sidusrühmade ning Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti seisukohti. Vastavalt soolise aspekti arvestamise põhimõttele peab selles aruandes muu hulgas sisalduma hinnang, kuidas võetud meetmed on mõjunud naistele ja meestele. Vastavalt saadud andmetele võib see aruanne vajadusel sisaldada ettepanekuid käesolev direktiiv läbi vaadata ja ajakohastada.

Artikkel 17

Jõustumine

Käesolev direktiiv jõustub selle *Euroopa Liidu Teatajas* avaldamise päeval.

Artikkel 18

Adressaadid

Käesolev direktiiv on adresseeritud liikmesriikidele.